

KAZALO.

VRTEC.

Časopis s podobami za slovensko mladino.

Uredil in založil

Ivan Tomšič,

učitelj z zlatim križem za zasluge na c. kr. vadnici v Ljubljani.

18133

Štirinajsti tečaj, 1884.

V Ljubljani.

Natisnila Klein in Kovač (Eger).

K A Z A L O.

Pesni.	Stran	Stran
V novega leta dan	1	Kralj v kmečkej koči 55
Križ	15	Nekaj danes, nekaj jutri 56
Tri slike	17	Junak na kozlu 73
Pri zibeli	28	Dan nesreče in britke izgube 74
Zvon	31	Vile 81
Mati	33	Libuša 87
Jutro	45	Jezus in sv. Peter 88
Slovó	47	Prijatelja 97, 113
Oblakom	49	Zveličar in sv. Peter, mlatiča 101
Vzpomlád	56	Iz stare knjige 105
Pod lipo	65	Ajdovo zrno 118
Lahko noč	79	Šiba novo mašo poje 120
Zvonovom	81	Spomini 121
Veseli otrok	88	Maček in lisica 123
Pridni deček	95	Kdor ne uboga, tepe ga nadloga 129
Bog Te vzpréjmi	97	Kar dobrega storiš, pri Bogu plačilo dobiš 131
Zvečer	111	Prijateljci 134
Srčan deček	113	Otročja ljubezen 136
Na materinem grobu	118	Gospodar in hlapec 136
Hrepenenje	129	Kralj Matjaž 149, 171
Večer na ptujem	132	Medved in zajec (basen) 150
Pozdrav	135	Prevzetnost se sama kaznuje 152
Žalostna predica	137	Zemlja se vrtil 154
Sirota	145	Krajcar opisuje svoje življenje 155
Labód, rak in ščuka	159	Cvetica življenja 162
Praznik v Mirnem selu	161	Kako se je Ivan učil latinski 165
Samotni grob na vseh mrtvih dan	172	Mihčeve sanje 169
Prečastitemu, Prevzvišenemu gospodu, gospodu dr. Jakobu Misiji novemu	177	Sani 178
Knezoškofu Ljubljanskemu	183	Bolnikovi gostje 179
Sveti Miklavž	186	Previdnost 184
Lehko noč	186	Zakaj čebele slavé sveti večer 188
		Božične slike 189
Povesti, pripovedke, prilike in basni.		Zemljepisni, zgodovinski in drugi poučni sestavki.
Odsekana roka	2	Tudi ta nekaj obeta 6
Luna in zvezde (basen)	7	Repate zvezde ali kometi 13
Poboljšani dražljivec	7	Nadvojvodi Karl Ljudevit in Rajner 24
Sveti Severin	8	Medvedjek 30
Bodi previden	12	Nadvojvodica Marija Karolina 38
Sv. Krištof	18	Votivna cerkev na Dunaji 41
Povodnji mož	19	Goličavi Kras 43
Kako je Neslanec kahal tropine	23	Karlova cerkev na Dunaji 57
Dve národní legendi	26	Vzpomládna bučela 58
Hija Muromec	33	Pólsja lóv 59
Kaznovana pregreha	36	Schönbrunn 75
Sv. Gregor	39	Pot zgrešila 85
Zvonček in vijolica	42	Rumunska kraljica 89
Vrl učeneec	43	Potovanje cesarjeviča Rudolfa in cesa- ričinje Štefanije v jutrove dežele 90, 107
Ivan Durak	49, 67	

	Stran
Ne želi vsega, kar vidiš	93
Ptuj	102
Starih Slovanov bog Triglav	104
Beduini	119
Voda	126
Henrik Ferstel	133
Poštne hranilnice	145
Berno	151
Bosna in Bošnjaki	153
Mantova	167
Hans Makart	170
Grad „Pernstein.“	185
Pestalozzi	187

Zgodovinsko-mestopisni obrzci.

XI. Metlika	10, 27
XII. Črnomelj	44
XIII. Kočevje	76, 92
XIV. Ljubljana	138, 156, 173, 191

Prirodopisno-natoroznansko polje.

Ščinkovčevo gnezdo	29
Hišna lastavica	46
Rujavi hrost ali keber	61
Hijena	78
Nosoróg	94
Slavec	109
Čmrljevo gnezdo	110
Psi po severnih krajih ledenega morja	125
Mačka	141

Zabavne in kratkočasne stvari.

Drobtine 15, 31, 47, 79, 95, 111, 127, 143,	159, 195
Kratkočasnice 15, 31, 47, 62, 95, 127, 159,	176, 195
Iskrice	15, 31, 195
Uganke	32
Računske naloge	16, 62, 79
Zabavne naloge	16, 47, 127, 160
Naloge s številkami	32, 47, 176
Besedne naloge	159
Skakalnice	16, 64, 128

Slovstvene novice.

Mlada leta	48
Narodna Biblioteka	48, 143,
Zgodovina fará Ljubljanske škofije	64
Domača Čitalnica	64
Ne v Ameriko	80
Pučke priče za odrasliju mladež	128
Jos. Ljud. Varjačiča spisi za mladež	128

	Stran
Odkritje Amerike	143
Aritmetika za nižje gimnazije	143
Geometrija za nižje gimnazije	143
Molitvenik za dijake	160
Dragušice	160
Pedagogija	160
Domača perad ili živad	160
Književno naznanilo	196

Spomeniki umrlim.

Jan. Zlat. Pogačar, knezoškof Ljubljanski	31
Anton Žuša, častni korar itd. v Laskem trgu na Štajerskem	31
Vitez Josip Schneid, c. kr. vladni svetovalec itd.	159

Podobe.

Otrok, ki nekaj obeta	6
Sievering	9
Repate zvezde ali kometi	13
Nadvojvoda Karl Ljudevit	24
Nadvojvoda Rajner	25
Ščinkovčevo gnezdo	26
Nadvojvodica Marija Karolina	38
Votivna cerkev	41
Hišna lastavica	46
Karlova cerkev	57
Rujavi hrost ali keber	61
Junak na kozlu	73
Schönbrunn	75
Hijena	78
Pot zgrešila	85
Elizabeta, kraljica Rumunska	89
Nosoróg	94
Ptuj	102
Starih Slovanov bog Triglav	105
Slavec	109
Čmrljevo gnezdo	110
Beduini	119
Psi po severnih krajih ledenega morja	125
Henrik Ferstel	133
Žalostna predica	137
Mačka	141
Veliki trg v Bernu	151
Bosna in Bošnjaki	153
Mantova	167
Mihčeve sanje	169
Saní	178
Grad „Pernstein.“	185
Pestalozzi	187

Zahvale	48, 64, 160
--------------------------	-------------

ČASOPIS S PODOBAMI ZA SLOVENSKO MLADINO.

Štev. 1.

V Ljubljani 1. januarja 1884.

Leto XIV.

V novega léta dan.

e na stezāj se odprējo naj vrāta!
 Plēča bolijo me, polna blagā;
 Malo ne rekel bi, da je potrāta,
 Tōliko v sebi moj tōvor imā.

Léto vam nóvo prinaša voščila,
 V ktera zavite so vaše žaljé;
 Naj bi jih milcet vam božja polnila,
 Sūla daróv iz bogate roké!

Naj v zadovoljnosti srce vam bīje,
 Srēca za mizo mej vami sedí;
 S trudem uspeh naj ob enem zasije,
 Veaka nezgōda od strēhe zbeží!

Rāsti vesélo vam sēme na pólji,
 Drévje po vrtilih naj vaših cvetē;
 Rōdi in plēnjaj pridélek najbōljji,
 Snópje da zrna obilo naspē.

Naj z blagoslovom plodóvi domači
 Pólnijo hrame do strōpa in stén;
 Skrb vam nikóli obraza ne mrāči!
 Naj ne kopni v domovini Slovén!

Uredništvo „Vrtevo.“

Odsekana roka.

ozkih, umazanih ulicah Carigradskega mesta stoji stara, vže na pólu razpadena hiša. Na tej hiši ne vidiš ničesar, kar bi te zanimalo, razven črne mramorne plóče, ki je vzdana zunaj nad hišnimi vrati. Na ploči se vidi izbočena človeška roka, na katerej se še denes pozna, da je bila nekđaj lepó pozlačena. Ker sem bil zeló radoveden, kaj bi roka nad vrati pomenila, pripovedoval mi je nek Carigradčan pri skudelci črne kave sledečo zanimivo dogodbo.

„Pred mnogo mnogo leti je bila rečena hiša še slabejša in ubožnejša nego li zdaj. Kdor bi jo bil videl takrat, nikakor bi ne bil mogel verjeti, da prebivajo v tej ubožnej hiši verni in ponosni Muhamedani. Vsak bi si bil poprej mislil, da je to le kočá kacega žida ali pa siromašnega, zatiranega kristjana. In vender je nekdo prebival, živel in trpel v tej bornej hiši.

Na raztrganej blazini, izpod katere je na vse strani gola slama moléla, ležal je stavec z hropečim, onemoglim glasom. Ob njegovej strani je klečal deček o kacih desetih letih, ki je pritiskal starčevo desno roko na svoje mlade prsi ter jo močil s solzami. Deček je bil ozkih in bledih lic, ali iz njegovih črnih očí je žarela modrost in srčnost. „Pogum naj bi imel.“ vzdahne stavec na ubožnej postelji, „kje neki naj ga vzamem? Jaz trpim, in tudi ti trpiš z mano, Mehemed moj dragi. Ni je pare *) pri hiši, in kdo vé, kdaj nam pride zopet kak novčič pred očí.“

„Morda poprej, kakor si vi mislite“, tolažil je deček očeta. Potem je vstal, poljubil staveca na ovenelo čelo ter vzél košarico, ki je visela ob steni na žreblji.

„Kaj nameravaš?“ vprašal ga je oče z nemoglim glasom.

„Grem k pekarju, našemu sosedu; prositi ga hočem, da mi naloži na mojo vero nekoliko kruha, katerega ponese na véliki trg, in ondú prodam. Trg je živahen, ljudi dosti, in sreča bi mi morala biti zeló neugodna, ako bi si pri prodaji kruha ne zaslužil nobenega novčiča.“

„Idi, dete moje, idi,“ reče Mehemed Ali, „in Allah, naš bog, naj te varuje!“

Niste še minuli dve uri, da se deček povrne s porudelimi očí in s sladko se smijočim licem. Znalo se mu je, da je jokal, ali sreča in veselje mu je sijalo iz njegovega nežnega obličja.

„O, oče!“ dejal je ves upehan, — „utolažite se, zlih časov se nama ni več bati.“

„Povej, povej, kaj se ti je dogodilo, dete moje ljubo?“

„Čujte, oče dragi! Na velikem trgu še nisem bil, in vže sem razprodal polovico pekarjevega kruha. Izenaden tolíke sreče, stopil sem pod drevo na sprehajališči ter ondu ponujal svoje blagó ljudém, ki so šli mimo mene. Hitro se je praznila moja košarica, ali v tem hipu stopi nek vojak k meni, seže v košarico in mi vzame dva hlebčeka iz nje, ki ju pa ni plačal. Jaz tečem za njim ter ga prosim, da bi plačal kruh, ki mi ga je vzél. Ali vojak je bil še predrznejši, nego poprej; ne samó, da mi ni plačal vzetega kruha, nego segel

*) Para, turški bakreni novce; 40 par se imenuje 1 turški pijaster.

je drugič v košarico, ter mi hotel pobrati še celó denarje, ki so ležali na dnu pod kruhom. Ali v tem trenutku, ko je hotel to storiti, padla je čvrsta moška roka na njegovo ramo, in — velik človek, lepe rasti, ponosnega in resnega lica stal mu je za hrbtom.

„Tat!“ zavpije človek nad vojakom, pokliče dva stražnika ter jima ukaže, prijeti ga in odpeljati v ječo.

V tem je neznani človek odgrnil svoj široki kaftan, in Kadijevi služabniki so padli na zemljo ter povésili svoja čela v prah. Potem se mož, ki je bil moj rešitelj, obrne k meni in me vpraša, kakó mi je imé? Gledal me je takó prijazno in ljubeznjivo, da se ga nisem prav nič bal ter mi povedal vse, kdo sem, in kakó je z vami. Kadar sem umolknil in mu nisem znal ničesar več povedati, slišal ga sem na tihem zašeptati: „Dete ubogo!“ Potem vrže tri zlatnike v mojo košarico, pretrga pas, s katerim mu je bilo opasano vitko teló, in mi podá košček pasú, rekoč: „S tem koščekom pridi jutri zjutraj v Sultanovo palačo!“ —

„Kaj? v Sultanovo palačo!“ pretrga mu oče besedo; „tega ne umejem!“

Drugi dan v jutro je stal deček Mehemed ob določeni uri pred vrati Sultanove palače. Ko je pokazal košček pasú, takój so ga odvedli služabniki v notranje prostore in kmalu potem v prekrasno dvorano, kjer je na svilenih blazinah počival njegov váruh od poprejšnega dne. Kadar deček ugleda svojega dobrotnika, po nekem notranjem nagibu gnan, skoči k njemu, prime ga za roko, ter jo nese k ustom, da bi jo poljubil. Dva črna sužnja, Sultanova stražnika, to videč, priskočita k dečku, da bi mu zabranila to veliko predrznost; — ali resen pogled njiju zapovednika, bil jima je znamenje, da se vrmeta na svoje prejšnje mesto. Sultan ukaže dečku Mehemedu, da naj sede, ter se potem nekoliko časa razgovarja z njim. Pristojni in modri dečkovi odgovori so se Sultanu takó dopadli, da reče poklicati svojega vrhovnega šolskega uradnika, kateremu izroči svoja povelja, da jih izvéde natančno, kakor mu je naročil. Potem še bogato obdari mladega Mehameda in ga izpusti, obljubivši mu, da bo on odslej skrbel zanj.

In, o čudo! Sultan je bil mož beseda ter ni pozabil ubozega dečka. Vše za nekoliko dni je moral Mehemed stopiti v prvo in najboljšo učilnico Carigradsko, kjer se je lepó védel in takó pridno učil, da je bil kmalu prvi med svojimi součenci. Imel je Mehemed bistro glavico, jako dober razum in veliko veselje do učenja. Po večkrat ga je poklical Sultan k sebi, da bi se sam prepričal o njegovej naobraženosti, ki je bila prav za prav delo njegove dobroti in naklonjenosti do ubozega dečka ter se je po pravici smel ponašati s tako lepim in plemenitim dejanjem. Da-si v tolikej sreči, vender ni pozabil Mehemed svojega očeta, katerega je Sultanova blagodušnost izrgala bédi in siromaštvu ter ga z vsemi mogočimi dokazi prave ljubezni osrečevala enako, kakor njegovega sina.

Mehemed je ljubil očeta neizmerno; njegova otročja ljubezen je bila, rekel bi, skoraj prenapeta, kakeršno poznajo morda le Muhamedanci, kateri dobre in slabe lastnosti ónih, katere ljubijo, nikoli v pošteev ne jemljó, marveč vse njihove želje, bodi si opravičene ali neopravičene, vso njihovo jezo in trmo brez najmanjše pritožbe prebijajo — a to vse zaradi tega, ker mislijo, da človeška osoda takó hoče in osodi se nihče ustavljati ne more. Ako bi

bil stari Ali še tak hudobnež, njegov sin Mehemed bi ga zaradi tega nič manj ne ljubil. —

Mladenič Mehemed je nastopil moško dóbo svojega življenja in pod močnim varstvom svojega dobrotnika Sultana se je naglo popél do najvišje časti. Šteli so ga med najučenejše Ulemane, njegovo imé je slovelo med učenjaki, in stopil je v službo družega Sultanovega tajnika. Vse je kazalo na to, da se ima še kaj več nadejati v svojem življenji; kar počí jako vznemirljiva in razburjena vést po palači. Čulo se je namreč o zaróti Sultanovemu življenju. Zarótniki so delali na to, da bi Sultana umorili in jednega njegovih sorodnikov postavili na prestol. Ali sreča je hotela drugače, in še o pravem času so dobili zarótnike v pest. Brez da bi znal zakaj, slutil je Mehemed pri tem poročílu veliko nesrečo zase. In to, kar je slutil, postala je kmalu bitka resnica.

Kot drugi tajnik Sultanov dobil je v roke imenik vladarjevih zarótnikov in kakó je osupel, ko je ugledal med njimi tudi imé svojega očeta. V tem trenutku ga pokliče Sultan pred-se.

„Vidím ti na očéh“ — dejal mu je vladar Muhamedanov — „da si dobil žalostno poročílo. Ali ne boj se me, moja ljubezen do tebe ostane neizpremenljiva; kakor do sih dob, takó ti bode tudi odslej sijalo solnee moje milosti. A ne samó zaradi tega, da sem ti to povedal, poklical sem te k sebi. Jaz poznam ljubezen, katero imaš do svojega očeta. Zatorej opominam te, da me ne prosiš milosti zanj. Nakopal bi si le mojo jezo, a koristi bi ne imel od tega nobene. Prisegel sem pri živem Bogu, da naj ima pravica prosto roko in zatorej ostanem tudi proti tebi trd in neizprósen.“ — Mehemed je vse to mirno poslušal, rekel ni niti najmanjše besedice, priklonil se in odšel z obupom v srci.

Njegov oče Ali se je res dal preslepiti od zarótnikov, ki so pripadali k staroturškej stranki. Kakó je mogel vendar pozabiti na hvaležnost do dobrotnika svojega sina? Ali je bil morda takó nehvaležen, ali pa takó slabega uma? Morda oboje. Resnica pa je, da je bil tudi on med zarótniki, in najviše sodišče mu je sodilo (in to še s polajšalnimi obziri), da se mu odseče leva roka. Izvršitev te obsodbe je bila odločena na prihodnji dan. Zvečer poprej izprosil si je še Mehemed milost, da sme zaslišan biti pri Sultanu. „Gospodar!“ rekel je, — „prišel sem, da Vas prosim milosti.“

Sultan, ko je to zaslišal, zgrbančil je čelo.

Kakor bi se hotel braniti povzdignil je mladi Mehemed roko k víšku. Nisem prišel, da bi Vas prosil milosti svojemu očetu, gospodar moj milostivi! Prosim Vas samó to, da me poslušá za trenotek Vaše uhó in razumeli bodete mojo prošnjo.

Vse, kar imam — nadaljuje Mehemed — prejel sem iz rok Vašega Veličastva. Vi ste naredili iz mene to, kar sem; z dobrotami ste me obsuli, in jaz nisem imel še nikoli priložnosti, da bi se Vam bil dostojno zahvalil, in Vam pokazal svojo udanost takó, kakor se spodobuje. Ali zdaj se mi ponuja najlepša prilika k temu. Malopridneži so takó predrzni, da se grozé posvečenej glavi mojega gospodarja — in med temi nečloveškimi izródkí so tudi moj oče. Pravica mu je sodila, da izgubi jedno roko. Ali meni ne zadostuje, da sem se ločil od takó hudobnega človeka; jaz bi rad Vašemu Veličastvu še

bolj pokazal svojo udanost, in zatorej prosim, da bi smel obsodbo svojega očeta jaz sam izvršiti.“

„Kaj!“ zavpije Sultan, „ti hočeš prevzeti rabeljnovno delo in svojemu lastnemu očetu odsekati rokó?“

„Dá, dá, prosim dovoljenja!“

„In tvoja ljubezen do očeta?“

„Njegova hudobija je zamorila ljubezen v mojem srci do njega.“ — Še se je Sultan obotavljal, neka misel mu je rojila po glavi in nekoliko trenutkov je ostro zrl v mladega Mehameda.

„Dobro!“ reče naposled, „dal bodem potrebne ukaze, ali to zahtevam od tebe, da mi ti sam prineseš odsekano roko svojega očeta.“

Ko je Mehemed odšel, mrmral je Sultan sam v sebi: „Takó daleč pripelje tedaj častilakomost in slavohepnost najboljšega sina!“

Druzega dne stopi Alijev sin Mehemed zopet pred Sultana. Bil je bled kakor zid in le s težavo se je držal po konci.

„Nu, kakó si?“ vprašal ga je turški paša.

„Izvršeno je vse, vladar moj milostivi!“

Molčeč mu je zdaj podal odsekano in še krvavečo roko.

„Sramota in prokletstvo takemu sinu!“ vzklikne s silnim in vzvišenim glasom Sultan v svojej velikej jezi. „Mislil si posebno milost dobiti pri meni in mi svojo udanost pokazati s tem, da si storil grozovito hudodelstvo, ki je toliko, kakor bi umoril lastnega očeta. Poteptal si z nogami najsvetejša čutila samó zaradi tega, ker hlepiš po posvetnej časti in slavi. Ali zeló si se varal in zamán si si nakopal jezo pravičnega Bogá, kajti moja ljubezen in dobrohotnost do tebe se je izpremenila v zaničevanje, milost v jezo, in pahnil te bodem zopet nazaj v prah, iz katerega sem te bil vzdignil. In to še ni vse! Jaz te proklinjam nenaravnega sina ter te obsojam v ječo na vse žive dni. Stražniki, zgrábite ga, zvežite in peljite proč izpred mojih oči!“ —

Mehemed na vse to ni izpregovoril niti besedice; ponižno je upognil glavo in dve debeli solzi ste mu potekli po bledih licih.

Ko so ga vojaki prijeli, da bi ga na Sultanovo povelje zvezali in peljali v ječo, potegnil mu je jeden levo ramo, katero je držal skrito pod široko obleko, ter je na ves glas zavpil od gróze in strmenja. Na tej rami, ki je bila z okrvavelo prtenino povita, manjkalo je mladeniču leve róke.

Pri tem pogledu je bilo Sultanu vse jasno. Mehemed je svojemu očetu prihranil grozovite bolečine in jih rajše sam prestal.

„Otidite!“ ukazal je vladar Muhamedanov svojim služabnikom. Potem je stopil k mlademu Mehemedu in mu dejal ves ganen: „Krivo sem te sodil, Mehemed, in to krivdo moram popraviti. Z denšnjim dnevom si ti moj prvi tajnik; tvojemu očetu odpuščam njegov pregrešek, in da se tako lepo dejanje otroške ljubezni nikoli ne pozabi, dal bodem v večem spomin na hišo tvojega očeta vzditati črno mramorno pločo s pozlačeno roko.“

Te je povest o mramornej plóči, ki se še denes vidi na priprostej hiši v Carigradskih ulicah.

Tudi ta nekaj obéta.

Ali ga vidite poniglavčka, kakó zadovoljno sedi na širokem, mehkem stolu? Tudi on je ustvarjen po podobi božje. Takó majhen, zadovoljen s seboj, družega ga ní, kakor „otrok,“ kupček podobe božje — a vendar ima v sebi vse óne kali in zmožnosti, katerih mu je treba, da stopi pozneje v koló najodličnejših mož, ki so kdaj kaj velicega in znamenitega storili s svojim veleumom. Za čast in slavo se zdaj še ne briga ta okroglolični dobrorejenček; tudi mu ni mar skrbeti si za hrano in obleko. Vso to

skrb prepušča ónemu vsemogočnemu Gospodarju, ki oblači lilije na polji in živí črva v prahu. Za zdaj se drži samó matere, ki mu je najboljša namestnica ljubelega Bogá.

Jók in smeh mu je ljubši od resnega in temeljitega prevdaranja. In čímu neki bi prevdarjal in si prezgodaj bélił glavo! Generalali kak drug imeniten velmož postane izvestno tudi on kasneje. Aleksander Véliki, Julij Cezar, Karl

malega, pa tem več jé; malo pové, pa mirno in tiho vse dobro obéta ter potrpežljivo pričakuje, kaj napravi svet iz njega in kakšen sad bodo obrodile kali, ki jih je zasadil vanj neskončno modri Stvarnik, katerega živa podoba je tudi on... Blagor ti, dete ljubo, blagor ti — ako ti bode sreča mila in zmagaš slavno! Mi, ki smo vže odrasli ter imamo mnogo veselih in britkih izkušenj, mi se ti smejemo, a vendar se veselimo, kadar vidimo, da taki mali, okrogloličneži „z združenimi močmi“ začnú krepko in veselo zopet iz začetka!...

Véliki, princ Evgen, Napoleon I., Lavdon — ali so ti morda svoje bitje drugače začeli nego ta mali debelušček? Na njegovej volji stoji, in lahko postane velik državnik, sloveč učenjak ali duhovnik, ki bode svetil z uma bistrim mečem ter oblagoslavljaj svet s svojo slavo!... Ravno to je nekaj lepega in veselega na čvrstem, zdravem, ljubeznjivem in okroglem otročičku,

da je še nekaj

Luna in zvezde.

(Basen.)

Zotožnim srcem je tožila nekđaj bleda luna blestečim se zvezdicam svojo osodo: „Hčerke moje!“ dejala je žalostna, „meni je hudó, na večne čase mi je hudó, ker me mrzí osoda, katero mi je prebijati. Glejte, kako me solnee, ošabno v svojej krasoti sovraži in zaničuje, da-si mu sem ródna sestra. Zavída me, ker me ljudjé imenujejo kraljico čarobno-krasnega, večernega neba, ter mi dajé samó po noči pičlo, médlo svitlobo, a óno se po ves dan preširno prevaža v zlatem vozu po brezkončnej, nebesnej širjavi. Čez dan me solnee v temno krilo zagrinja, da mi svet ne gleda v svitlo lice, ter se ne čudi mojej lepoti in milobi, temveč občuduje le njegov kras in bliščobo. Rada bi znala, s čim sem si to sovrašтво nakopala, kaj mu žalega storila? — Nikdar nisem razžalila brata, zakaj me takó smelo zaničuje? — Joj, večno zló meni!“ —

Blesteče se zvezdice jej odgovoré: „Tiho, tiho, mila luna, krasna naša mati! Ne govori takó predrzno zoper kraljevo solnee, da te óno ne zasliši. Ne sodi takó; pomisli samó, koliko dobrot ti solnee delí. Daje ti najlepšo, najmilejšo svitlobo, zaradi katere te ves svet hvali kot kraljico našo, kraljico najkrasnejšega nočnega nebá. Pesniki o čarobno-krasnih večerih, katere ti s svojo sladko milobo napolnuješ, ustvarjajo svoja nesmrtna dela, opevajo tvoj milobni svit, katerega čarobna moč jih leči, da pozabijo tuge in bóli burnega življenja, da se krepijo za nove umotvore. Ne tóži! utegnilo bi se ti zlato solnee groziti, ter te pahiti v brezkončni prepád!“ —

To izgovorivši, umolknejo migljajoče zvezdice, — a svitla luna obledí, ugledavši ondu v izhodu, v veličastnem blišči vstajajoče solnee. Zabledéla je silne gróze, ker je menila, da je solnee slišalo njeno predrzno tožbo, ter jo pahne zdaj v gróžno osvétu — v brezkončni prepád! — J. M.

— x —

Poboljšani dražljivec.

Ivanko, orglarjev sin, bil je velik razposajenec. Po ves dan je pohajkoval po ulicah z dečki, valjajoč se ž njimi po blatu in trgajoč svojo praznično obleko. Kadar je šel mimo njih reden in delaven človek, kazal mu je Ivanko jezik, tekel za njim in na vse grlo kričal: „Pijanec, pošast, zapeljivec, zasmehovalec, pès, brezbožnik!“ — in metal je vánj z blatom. Nekđaj je razdražil tudi možá, ki je šel tiho in mirno mimo njega. A ta ga je zgrabil za lasé in pretepel s pálico. Ivanko je tekel v solzah ótetu se pritožít. Ali ded mu je dejal: „Prav ti je, zanikernež; Bog daj zdravja temu, ki te je podučil!“ — Ivanko je postal jako žalosten, in izpoznavši svojo krivdo, poboljšal se je.

(Ruski spisal A. Puškin, prevél I. Z.)

— x —

Sveti Severin.

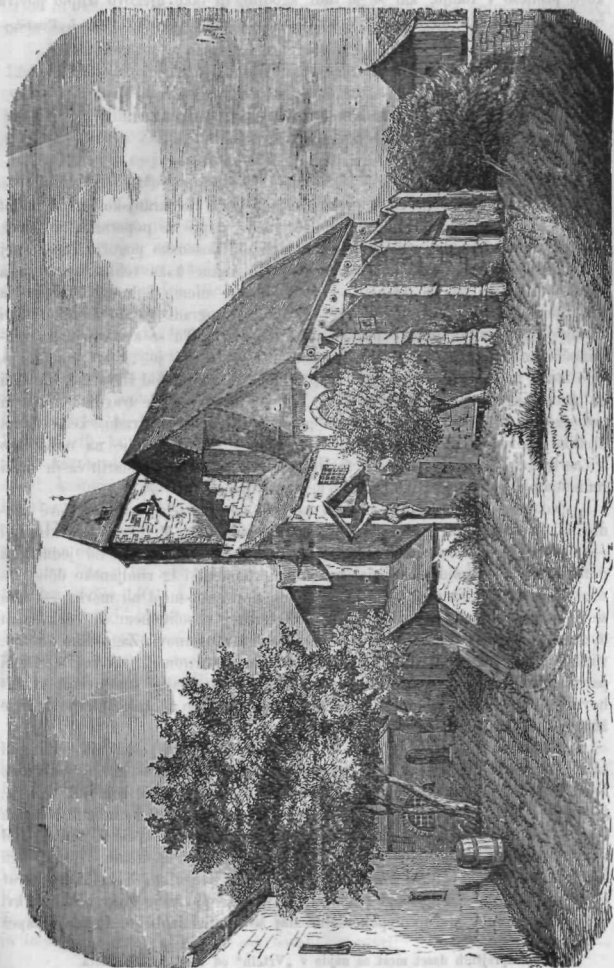
o smrti grozovitega Atile, hunskega kralja, 455. leta po Kristovem rojstvu, razpalo je hunsko kraljestvo. V to dōbo velikih prekucij, zmešnjav in občega nasilstva spada delovanje sv. Severina. Nihče ne vé, od kod je prišel ta svetnik, ki se je v največjeji sili, ob času splošnega strahu in obupa, nagloma prikazal ob bregovih Dunava kot angel tolažbe in pomoči. Pripoveduje se, da je bil po rodu Afrikanec iz imenitne rimske rodovine. Ko ga je nekoč vprašal imeniten duhoven po njegovej domovini, odgovoril mu je Severin šaljivo: „Ako meniš, da sem pobegun in uhajalec, katerega čaka ostra kazen in smrt, idi in glej, da dobiš veliko odkupnino za mene.“ Takój pa resnobno pristavi: „Kaj neki naj govori služabnik božji o rodu in domovini, skrbimo raji za dom v nebesih; a to vedi, da me je poslal Bog tolažit to ljudstvo v njega stiskah in bēdi.“

Sv. Severin je bil majhene postave, suh, bradát človek, ki je živel zelo izpokorno. Postelja mu je bila plahta na trdih tleh, postil se je vsak dan do večera ter je tudi v najhujšej zimi hodil bos in razoglav. Malo ne celih trideset let je potoval trudoljubivo od kraja do kraja, povsod oznanoval besedo božjo in pomagal, koder koli je mogel, ubožnim in zapuščenim. Njegovemu vplivu se moramo zahvaliti, da je sveta katoliška cerkev v najkrajšej dōbi takó napredovala.

Prišel pa je sv. Severin svoje apostolsko delovanje v Asturijah (bajē sedanji Stockerau ali pa Klosterneuburg) ob Dunavu 455. leta. Potem je potoval po sedanjem gorenjem in dolenjem Avstrijskem, po Koroškem, Štirskem in dolenjem Ogerskem. Po tedanjih rimskih trdnjavah je zbiral razkropljene vérnike in sezidal pri Favijani (Dunaji) nekoliko samostanov. On sam je najrajše prebival v mirnej kolibici pod Dunajskim ozidjem. Njegovo sveto življenje je zbiralo mnogo učencev okolo njega, katerim je ustanovil samostan v Heiligenstadt-u, ter jih tu napeljeval k bogoljubnemu življenju in h krščanskej popolnosti. Ta kraj so njegovi učenci imenovali „Sanctus locus“, to je po naše: „svet kraj“, in od tod je bajē še danes ime temu kraju „Heiligenstadt“. Tretjo hišo molitvenico je ustanovil sv. Severin ne daleč od poprej rečenega kraja med samimi zelenimi trtami. Podoba, ki jo imate pred seboj, kaže nam pozneje na tem kraju sezidano cerkev v Sieveringu. Imé kraja „Sievering“ opomina še zdaj na njegovega pobožnega ustanovnika. Še danes se vidi na tem kraju kamenita jama, v katerej je sv. Severin po večkrat klečal in molil.

Prebivalce sedanjega mesta Dunaja je o njegovej dōbi huda lakota trla. Kadar poizvedó o sv. Severinu, poprosijo ga, naj bi prišel k njim in jim pomagal v tolikej stiski in bēdi. Sv. Severin pride. Prokula, imovita vdova, imela je polne kašče žita, a ni hotela pomagati siromakom, ki so prebijali glad in največjo bēdo. Severin, srečavši jo na ulici, očita jej njeno lakomost in jej reče: „Plemenitega si rodú in kristjana, a vender si sužnja grde lakomosti; gorjé tebi! Bog bode vže skrbel za svoje otroke, a ti bodeš pometala svoje žito v Dunav ter pasla ribe ž njim, ker nečeš ljudi. Še lahko uideš šibi božje, ako hitro pomoreš siromakom!“ Vdova se ustraši in obilo žita razdeli potrebnim in ubogim.

Celih trideset let je delal sv. Severin na to, da se je prava krščanska vera širila po našem cesarstvu, zato rej se po vsej pravici sme imenovati

apostol avstrijski. Konec 482. leta je bil nevarno obolel in v dan 8. januarja 483. leta mirno v Gospodu zaspal. Svojim učencem je bil naročil, da njegove kosti prenesó v Italijo, kar se je tudi zgodilo, in takó njegovo truplo počiva še danes v Napolu na Laškem v cerkvi očetov Benediktincev. I. Tomšič.

Zgodovinsko - mestopisni obrazci.

(Spisuje P. F. H.)

XI. Metlika. *)

Od Novomesta pelje cesta preko Gorjancev na Belokranjsko, in od ondot v Karlovec. Na prevalu, vrhu Gorjancev, odpré se popotniku nov svet. Globoko tam doli vidiš v meglenem ozračji Bosensko pogorje; na desnej vidiš stari Klek, ki se ti kaže iz daleč kakor kaka velika, stara pasja glava. Cesta se vije po klancih, góri in dóli — memo Suhora, ležečega na prijaznem hólmei — po dolini mej gozdi in vinogradi tja do Metlike. Pri vходу je prijazna dolinica; pravijo jej „pungert.“ Tú se svetkujejo na velikonočni in binkoštni ponedeljek narodne veselice, ki je „kolo“ imenujejo. Ono stran mesta se vije počasna Kolpa, meječ Kranjsko od Hrvatske. Tu dóli ob krogu Kolpe je stala bajé stara Metlika, a zdaj so le travniki, njive in loze (gozdi); mesto se je skrčilo tja góri na reber okolo gradú, ker sedanja Metlika je naslonjena na podgorje Gorjancev. Nekoliko dalje na obrežji so tri cerkve, katerim se „pri treh farah pravi.“ Tu so bivali v starih časih vitezi reda templarjev, ki je pa bil 1303. l. odpravljen.

Kdaj so se prvi ljudje naselili po teh krajih, tega nam ne pové zgodovina. Nekateri starinoslovci menijo, da je bila blizu Metlike — pri Hrastji — za časa Rimljanov rimska postaja „Crucio.“ Vender niso vsi jednakega mnenja. Pač se najdejo še zdaj po okolici spomeniki iz rimljanske dóbe.

Začetkom srednjega veka je pripadala slovenska meja ali marka — takó se je namreč zvala ta pokrajina — k Ogerskej v političnem in cerkvenem obziru. Ko je 1091. l. ogerski kralj sv. Ladislav ustanovil Zagrebško škofijo, vtešil jej je tudi pokrajine Žumberk, Metliko in Črnomelj. A tudi Oglejski patrijarhi so imeli nekako duhovno oblast po teh krajih, nastavljali so duhovnike ter skrbeli za novi naraščaj. A desetino so morale odrajtovati vse župnije ali fare Zagrebškemu kapitelnu.

Ker so imeli ogerski kralji v 12. stoletji domá dovolj posla, niso se brigali za to skrajno mejo, katera se je tekom časa oprostila Ogerskega gospodarstva. Novi boj za vrhovno cerkveno oblast je nastal zopet začetkom 14. stoletja. Leta 1336. je imenoval Oglejski patrijarh Bertrand Metliškim župnikom Henrika Opavskega, duhovnika nemškega reda. Za tega časa je prišel nemški red desetino pobirat, katero so cerkve dajale Zagrebškemu kapitelnu. Vsled tega se obrne Zagrebški nadškof s prošnjo na papeža Benedikta XII., ki je takrat bival v Avignonu. Papež je sicer odločil, naj se povrnejo Zagrebšej cerkvi stare pravice in v slučaju nepokoršéine naj se motilei izobčijo. In res je papež

* Popis prejšnih deset mest se najde v „Vrteih“ od 1882. in 1883. leta.

Klement VI. izobčil Henrika in nekatere druge. Ker se ljudstvo ni dosti brigalo za vse to, bili so za te dōbe v Metliki zaporedoma župniki: Henrik, Ortolf in Jakob, a Gonzlav je bil v trgu. Po tem potu se je oprostila slovenska meja Zagrebske duhovne nadvlade ter prišla pod Oglejske patrijarhe.

Ravno takō se je oprostila slovenska marka svetne oblasti Ogerske. Okolo 1205—1213. leta je odstopila kraljeva hiša Ogerska slovensko mejo sorodnej rodovini istrskih grofov iz hiše Andehsov. Za časa Henrika IV. 1228. l. je bila Metlika njihova svojina. Po smrti mejnega grofa Henrika jo je podedovala njegova supruga Zofija, grofinja Višnjegorska. Umrla je 1256. l. kot nuna v Admontu. Po njej so podedovali Metliko grofje Sponheimski. Za temi so postali Metliški gospodje goriški grofje okolo 1268. leta.

V dan 6. junija 1364. leta je postavil goriški škof Albreht za dediče avstrijske vojvode, ako umrjō brez otrok. Vsled te pogodbe je postala Metlika imovina avstrijskih vojvod. Avstrijski vojvoda Rudolf je obljubil na Albrehtovo prošnjo podložnikom pustiti ōne pravice, katere so užívali pod gospodstvom goriških grofov (v dan 16. januarja 1365. l.). Ko je pa onega leta bival Albreht v „Novemtrgu“ na Metliškem, obljubil je postaviti tacega stotnika slovenskej meji, ki bode prisegel, da pripozná samō avstrijskega vojvodo Rudolfa in pa njegove dediče za Metliške gospodarje. Leta 1374. je Metlika prisegla zvestobo vojvodoma Albrehtu in Leopoldu. Avstrijski vojvode so imeli tu svoje stotnike, katerim so zastavljali svojo imovino. Taki stotniki so bili: Sigfried pl. Galenberg (1424. l.). Janez Hohenwarth (1462. l.), Andrej Hohenwarth, ki je ustanovil meščansko bōlnico (1469. l.); od 1543.—1556. l. je bil Anton pl. Thurn. Leta 1578. so bili gospodarji Metliškega gradū grofje Alapi, kasneje grofje Frangepani, ki so ga zapustili Zagrebskemu kapitelnu, kateri ga je prodal 1792. l. rodovini Zavinšekovej.

Kdaj so se prve hiše postavile, to se ne dá zgodovinsko dokazati. Isto tako nam do sih dob ni znano, kdaj je Metlika dobila mestne pravice. Izvestno je, da je bila v 14. stoletji še trg, kakor tudi sosednje mesto Črnomelj. V 18. dan junija 1407. l. pa je vojvoda Albreht ukazal, da so prosti davka vojaki in vitezi, ki bivajo v mestih Metliki in Črnomlji. Tu se v listinah Metlika prvič zove mesto. Skoraj gotovo je postala mesto od 1377.—1407. l. Mesto je bilo neposredno podložno deželnim knezom, ki so mu češče potrdili pravice, tako med družimi nadvojvoda Karol, prišedši v Ljubljano k deželnemu zboru 1567. leta.

Nemški red, ki je bil ustanovljen v Jeruzalemu 1128. l. v namén, da streže ranjenim in onemoglim romarjem, imel je v Metliki že 1223. l. svojo hišo. Župnija ali fara je tudi jako stara. Leta 1228. je bil župnik Henrik, 1295. l. pa Gerlah Hmeljniški. Farna cerkev je bila zunaj denašnje Metlike ter se je zvala „Bela“ (Alba) poleg trga. Pozneje je bila župnija premeščena k cerkvi sv. Nikolaja. Koroški vojvoda Ulrik III. je podaril župnijo nemškemu redu 1268. l. Oglejski patrijarh Peter je daritev potrdil. Goriški grof Ivan je 1337. l. vzel v varstvo vse cerkve in imetje nemškega reda po Metliškej grofiji. Ko so 1723. l. pridrli Turki na Metliško ter umorili Semiškega prošta in župnika Janeza Stariho, premestil je nemški red proštijo v Metliko. Župnijo in imovino nemškega reda so oskrbovali kompturi.

Grb slovenske marke je bil zvon s kembeljnom na polji; češ, naj skrajna meja zvoni, kadar se bliža sovražnik. Tega je bilo češče treba. Ne da se opisati niti dopovedati, kaj je trpela Metlika in nje okolica po krvoločnih Turkih. Že jeseni 1408. l. je pridrla turška tolpa na slovensko mejo, ter plénila in razgrajala po Metliškeji okolici. Podrla je hišo nemškega reda in Črnomaljsko župnijo. Še mnogo slabeje je bilo za Metliko 1431. l. ali kakor je bolj verjetno 1429. l. Blizu do 8000 roparjev je pridrlo v okolico. Kakor divja zvér so planili na ubogo, slabo utrjeno Metliko. Iz lesá narejeno mesto so hitro obladali, mlado in staro, moške in ženske pobili, cerkve razrušili, živino in sploh vse, kar je bilo kake vrednosti, pograbili in s seboj odnesli. Od tod so udarili proti Novomestu, kjer jih premaga Ulrik Šenk Ostroviški. Leta 1464. je odpustil cesar Friderik IV. meščanom polovico davkov, a papež Pavel II. je podelil odpustekov vsem ónim, ki so se bojevali v Metliškeji grofiji proti Turku. Ali malo je vse to pomagalo. Že 1469. leta so Turki zopet prilomastili v slovenske kraje ter gospodarili, da se Bog usmili. Meseca junija so pridrli turški kónjiki preko Slavonije éez Kolpo; bilo jih je kakih 10.000. Ušatorili so se pred Metliko. Ves teden so divjali po okolici, ter na novo sezidano mesto Metliško popolnem razdjali. Metličani brez strehe so se potem pomaknili bliže k trdnemu gradu ter okolo njega postavili hiše. V gradu je gospodaril tega časa Andrej Hohenwart. Ta je imel dostí posla, da je preživel uboge meščane. Od tod so se Turki razkropili požigajóč in moréč malo ne po vsem Kranjskem.

(Konec prihodnjič.)

—*—

Bodi previden.

Vraneš je bil zeló nepoređen deček. Dobil je nekje ključ, imajóč v sredi luknjo; s tem orodjem je streljal. Prepilil ga je bil namreč na gorenjem konci ob strani, kjer se je končavala luknja. Na ta prepiljeni kraj je polagal tléčo gobo, kadar je bil smodnika nabasal v luknjo. Ko je goba dogorela do strelíva, užgal se je smodnik, in — ustrelilo je iz ključa. Malopridnež je že poprej stekel, da ga ni zadel ključ, katerega je pognalo vselej nekoliko v stran. Kadar koli si je prihranil kaj novcev, kupil si je smodnika in streljal. Oče so ga često svarili, naj ne dela tega, ker si lahko zeló nahúdi pri tem opasnem (nevarnem) početji. Ali Vraneš se ni brigal za očetove dobrohótné opomíne.

V svojega godú dan je dobil Vraneš od tete pético. Še tist dan je šel v prodajalnico in si kupil smodnika. Domón prišedši, vzel je óni ključ in jo zavil za zelnik na brežiček, kjer je navadno streljal. Naglo natrese v luknjo strelíva, potem še malo pobaše z drobnim evékom ter položi prižgano gobo na prepiljen kraj. Ali denes je premalo pazil v svojem veselji. V naglici se namreč obrne tleči del na znotraj in ogenj se v tem hipu dotakne smodnika. Smodnik se užgè, predno je mogel Vraneš steči, in posmodí Vranešu roko, da jo je célil dljé časa, in še potem se mu je poznalo.

J. Rósa.

—*—

Repate zvezde ali kometi.

Razven premičnih in stalnih zvezd se časi prikažejo še druge zvezde na nebu, ki imajo svitile repe, in jim zato repate zvezde pravimo. Imenujemo jih tudi komete. Repate zvezde ali kometi dobivajo svojo svetlobo od solnea, in se tudi okolo njega obračajo, pa ne po prav krožnih, a vendar še daljših potih, nego premičnice. Zato jih pa malokdaj in samó takrat vidimo, kadar se našej zemlji nekoliko bolj približajo. Rep ali metla za njimi je neka megla, ki jih obdaja, in se v naglem teku daleč za njimi raztegne. Solnčni žarki se v zvezdo in v óno meglo vpró, in oboje razsvitlé. Rep je večidel od solnea proč obrnen in se pogostoma vleče po več milijonov milj daleč po svetskem prostoru. Nekatere repatice potrebujejo za svoj obhod preko tisoč let, in najbolj znamenite so óne, ki so se bile prikazale 1680. in 1811. leta. Druge repatice se vračajo v krajšem času; posebno so Halley, Enke in Biela po sebi imenovane repatice prav natančno preračunili. Repatica Halley se prikaže v vsakih 75 do 76 letih, Enke čez vsake 3 leta in 115 dni, Biela pa v 6 letih in 270 dnéh.

Dolgo dolgo so bili zvezdogledi tega mnenja, da so zvezde repatice taki sopari; to krivo mnenje nahajamo še pri najbolj slovečih zvezdogledcih v 16. in 17. stoletji. Tycho de Brahe je prvi to krivo mnenje uničil in iz opazovanja kometov, ki ju je bilo videti 1572. in 1577. leta, dokazal, da repate zvezde niso v ozračji, ter so mnogo dalje od meseca in drugih planetov.

V začetku 17. stoletja, ko so z novo iznajdenimi daljnogledi našli solnčne pege, mislili so učenjaki, da zvezde repatice solnee izpariva. Hevel v Danzigu je bil mnenja, da jih vsi planeti izparivajo; Galilei je trdil, da jih izparivajo le óni planeti, ki so našej zemlji najbliže, kakor Venera in mesec; Cartesij je zopet vse drugače učil in dejal, da so kometi izgorela solnea. Ko se je 1680. leta prikazal komet, skušal je slavni Dörfel v svojih učenih

razpravah dokazati, da so vse repate zvezde, katere so našim očem vidne, samostalna telesa spadajoča k osolnčju, ter se v svojem obhodu ravnaajo po istih postavah, kakor zvezde premičnice (planeti), ki se po svojej krožnej poti okolo solnea zmirom dalje pomičejo in se nikdar nič ne ustavijo. Krožna pota repatic so tedaj elipse, kakor pri planetih, samó da so elipse pri repaticah zeló podolgaste ali iztegnene, zatorej pa čas obhoda pri nekaterih repaticah iznaša preko 1000 let. Malo let pozneje nastopil je slavni zvezdogled Nevtón s svojim osvetjem, ter je potrdil mnenje Dörfelnovo in to mnenje tudi natančneje določil.

Zvezdogledi trdijo, da so kometi največja telesa našega osolnčja.

Leta 43. pred Kristovem rojstvom, kmalu po smrti Cezarjevej, prikazal se je komet, katerega so ljudje pri belem dnevu s prostimi očmi lahko videli. Rimljani so rekli, da je to duh umorjenega Cezarja. Tudi 1402. leta je bilo videti na Nemškem in v Italiji komet pri belem dnevu. Lahki so trdili, da ta komet naznanja bližajočo se smrt princa Jan. Galeazza Viscontija, kateri se je res te zvezde takó ustrašil, da je vsled tega strahú moral mlad umreti.

Repatim zvezdam so se ljudje vselej prav čudili, ali vender tudi solnce, luna in druge zvezde niso nič manj čuda polne. Pa je uže takó, da se čudimo samó temu, kar malokdaj vidimo, vsakdanje pa preziramo. Vražni ljudje pa še celó menijo, da so repi pri zvezdah repaticah šiba božja, s katerimi nam Bog hude čase napoveduje. Vže v starodavnih časih so imeli repate zvezde za napovedovalke krvavih vojsk, kuge, lakote in drugih takih nezgod. Kadar koli se je prikazala repata zvezda, vselej je bilo ljudstvo polno strahú, ter je ugibalo, kaj mu prinese ta čudna prikazen. Še celó imenitni in sloveči možje so imeli krivo vero, da repate zvezde pomenijo velike svetovne prevrate, nesreče in druge reve in nadloge. Cicero je dejal, da kometi napovedujejo vojske in meščanske razprtije; Plinij jih imenuje nesrečne zvezde, s katerimi je vsaka sprava nemogoča.

Zanimiva je dogodbica, katero nam pripoveduje rimski zgodovinar Dio Cassij. Ko je namreč nek zvezdogled pokazal cesarju Vezpazijanau s pomenljivim obrazom zeló repato zvezdo, dejal mu je cesar smijoč se: „Ta zvezda meni nič mar, za njo naj se briga bogati kralj Perzijanski, ker on ima take ščetinaste lasé, a jaz sem plešast.“

Ko se je vzpomladi 837. leta nenadoma pokazal komet na nebu, prevzel je Ljudevita Pobožnega tak strah, da je nemudoma ukazal zidati cerkve in samostane, češ, da bi s tem utolažil jezo božjo.

Takih zgodb bi še lahko mnogo navedli, a naj bode dosti, ker že iz navedenih lahko sklepate, zakaj se je strah in vraža o repatih zvezdah do današnjega dne ohranila. Bodimo torej brez strahú, ker repate zvezde nam ne oznanujejo ne vojske, ne kuge, ne kake druge nadloge, temveč kažejo nam le vsemogočnost in neskončno modrost Stvarnikovo, pred katerim se mora človek v prah ponižati in ga ponižno moliti.

Ivan T.

Razne stvari.

Drobtine.

Križ.

Na rázpótti mi tu stojíš,
Ti križ leséni, sveti križ!
Ljudjé ob tebi hódijo,
Klobúke z glave snémajo,
Ponižno se priklanjajo.
A ti na rázpótti stojíš,
Beséde néme govoriš:
Kedor za rod življenje, kri
Je daroval, še pozne dni
Spomín mu vnuka vnuk časti.

F. G. P.

Pravilo modrosti.

(Post. P.-cv.)

Ne veruj vsega, kar slišíš;
Ne stóri vsega, kar moreš;
Ne povej vsega, kar veš;

Ne požéli vsega, kar vidiš;
Ne porabi vsega, kar imaš;
Ne pokaži vsega, kar znaš

Iskrice.

(Poslovenil P.-ov)

* Ni je sreče, kjer ni mirú; ni mirú,
kjer ni Bogá.

* Izvóri prave sreče so: Mirna vest,
spodobní naméni in poštena dejanja.

* Človek je tem srečnejši, čim več
ljudí je osrečil.

* Srečen bodeš le tedaj, ako se
trudiš za ptujo srečo.

* Sreča je krogla, za katero tečemo,
dokler se táka; a kadar se ustavi, sunemo
jo zopet z ного.

* Sreča, ki si jo domišljujemo, zatémi
nam srečo, ki jo imamo.

* Kdor sebe dobro pozná, ta se lahko
naučí poznati tudi vse druge ljudi.

* Ne govori vedno, kar veš, a vedno
védi, kaj govoriš.

(Za votle zobé) pravijo, da je
galun (alaun) najboljše zdravilo. Z gosjim
peresom, ki je na konci odrezano, dene
se nekoliko drobno somletega galuna v
votli zob; kadar se galun v zobu raztopí,
takój izginejo hude bolečine. Ako se bo-
lečine ponavljajo, rabi se ta pomoček po
večkrat, dokler bolečine ne nehajo in
votel zob preneha gujiti. Galun ima
namreč to lastnost v sebi, da gujjenje
zobá ustavi.

(„Slovenec.“)

Kratkočasnice.

* Ako trinajst ljudi sedi za mizo,
mislijo nekateri, da to pomeni kako ne-
srečo. Ko je nekdo pri enakej priložnosti
to stvar omenil, odgovoril mu je drugi:
„Jaz menim, da bi bila največa nesreča,
ako bi denes, ko nas je 13 tukaj za
mizo, bilo samo za dvanajst skuhanega.“

* Mati: „Matijček! prinesi mi šibo
sèm; meni je jako neljubo, da te moram
vedno kaznovati.“ — Matijček: „Ne
verujem, da bi vam bilo tako neljubo,
kakor meni, ker drugače ne bi tega
tolikokrat storili.“

* Učitelj: „Nekateré stvari se ne
dajo soštévati, recimo ovca in krava;
ker ti dve stvari sošteti niste ne dve
kravi niti dve ovci. A kdo mi zna po-
vedati dve stvari, kateri lahko soštějimo?“

Tonček (vincarjev sin): Mleko in
voda, ker liter mleka in liter vode dasta
dva litra mleka.“

* Učitelj: O katerih domačih živali
smo se že učili?

Učenec: O kravi, svinji, psu, mački,
konji, oslu i. t. d.

Učitelj: Ali znaš kakšna žival
je konj?

Učenec: Dà, kopitovec je.

Učitelj: Ali je samó konj kopitovec?

Učenec: Tudi osel in mula.

Učitelj: Ali znaš, kakó smo opisali
vsako teh živali?

Učenec: Vse sem si dobro za-
pomnel.

Učitelj: Povej mi, katera žival
je oslu naj bolj v rodu?

Učenec: Oslica.

* (Dober svèt): A. Kaj ti je,
da te že dlje časa vidim tako pobitega
in žalostnega?

B. Bojim se smrti, da bi me ne
zadrgnila, ker sem že dlje časa bolán,
in stari prigovor pravi: „Dolga bolezen,
gotova smrt.“ —

A. Veš kaj? Kadar zapaziš, da je
smrt že pod tvojim oknom, obrni se naglo
v postelji takó, da bodeš imel nogi v
vzglavji a glavo v znojji. Smrt te bode
potem stiskala in davila le za nogi a ne
za vrat in nič žalega se ti ne zgodi, k
večjemu, da postaneš hróm. I. Weizel.

 „Vrtčeva“

PRILOGA.

K 1. „Vrtčevemu“ listu.

Kdor hoče, bodi si kakeršno koli obznanilo ali sploh kaj primernega za našo slovensko mladino, v „Vrtčevaj prilogi“ obznaniti, plača za vsako dvestopno vrsto z navadnimi petit-črkami 6 kr. za jedenkrat, 8 kr. za dvakrat, 10 kr. za trikrat.

Vabilo k naročbi.

Z denašnjim listom stopi „Vrtec“ v svoje štirinajsto leto.

Predno vabimo k novejši naročbi, sveta dolžnost nam je, da se prav iskreno zahvalimo vsem ónim našim in „Vrtčevim“ prijateljem, ki so nam z naročevanjem in nabiranjem naročnikov v to pripomogli, da se je „Vrtec“ mej našo dobro slovensko mladino širil ter užé celih trinajst let pri svojem življenji obstal. Ti naši prijatelji, tega smo si svésti, skrbeli bodo tudi še dalje, da se „Vrtec“ njegov obstanek zagotóví. A tudi mi od svoje stráni smo si prizadejali vse, da bi, kolikor mogoče, zadovolili svojim prijateljem in naročnikom. Da-si je bilo naše podjéte v preteklih trinajstih letih silno težavno, vender se nismo bali ne truda ne obilih troškov pri „Vrtčevem“ izdavanji in uredovanji. Še vsako leto se je nabralo toliko naročnikov, da smo list izdajali, da-si težavno, a vender brez kake materijalne izgube. V prvej vrstí gre tedaj hvala vsem ónim rodoljubom in prijateljem naše slovenske mladine, ki so naš list podpirali z rédno naročnino: ako bi teh ne bilo, tudi bi ne imel zdaj „Vrtec“ ónih tál v našem národu, kakor jih imá; od vseh strani nam dohajajo pisma, da se je „Vrtec“ našej mladini takó omilil, da ga povsod z veseljem čitajo. Temu najboljšé spričalo je to, da si je „Vrtec“ še celó takih prijateljev in plemenitih dobrotnikov pridobil, ki mu skrbé za dobro duševno hrano s tem, da žrtujejo novcev v nagrado pisateljem za najboljše „Vrtčeve“ spise, kakor to kaže denašnji razpis **dveh cekinov** za dve najboljši povesti.

Zatorej se hočemo v bodóčem letu zopet žrtovati v dušni in telesni prid naše slovenske mladine. Skrbeti hočemo tudi v prihodnje, da se nam naša nežna mladina ne iznevéri, ne iztují in ne okúži v sedanjih jako burnih časih, nego da raste Bogú in ljudém na čast in veselje ter v korist in blagor drage nam domovine.

Da pa to svojo težavno nalogo srečno izvédemo, prosimo vsacega pravega rodoljuba in prijatelja slovenske mladine,

naj nam ne vzkráti svoje podpore, temveč naj si prizadeva, da nam še vsaj jednega novega naročnika pridobi. Kdor se ne more naročiti na naš list, prosimo ga, naj ga kómu drugemu priporoči v podporo in naročbo.

Brez obíle naročnine dobrega lista izdajati ne moremo, a slabega lista izdajali ne bi radi; zatorej se nadejamo, da naša prošnja do slovenskih rodoljubov in prijateljev slovenske mladine ne ostane brez uspeha.

Program našemu listu ostane tudi bodoče leto neizpremenjen, to je, kakor do sih dob, takó ostane „Vrtec“ tudi v prihodnjem letu še vedno to, v kar je odménjen: **slovenskej mladini v pouk in zabavo.**

Prizadevali si bodedo, da bode vsak njegov list z bodočim letom zanimiv ne samo po obsegu, nego tudi po različnosti sestavkov. Vsebina mu bode taka, da bode ustrezal malej a tudi bolj odraslej slovenskej mladini, slovenskim učiteljem, starišem in sploh odgojiteljem mladine.

Z okrožnico dné 31. oktobra 1883. l. št. 1383 je slavni e. kr. deželni šolski svét Kranjski priporočil „Vrtec“ vsem okrajnim učiteljskim in šolskim knjižnicam v naročevanje.

Cena „Vrtčeva“ ostane ista, namreč:

Za vse leto 2 gld. 60 kr., za pol leta 1 gld. 30 kr.

Naročnina naj se nam še **ta mesec** pošlje, ker se bomo s prihodnjim mesecem ravnali po številu naročnikov.

Naročnina se pošilja pod naslovom:

Uredništvo „Vrtčevo“ na mestnem trgu št. 23 v Ljubljani (Laibach).

Vrtčeva darila za 1884. leto.

Dva plemenita duhovnika in zvesta podpornika našemu listu, darovala sta vsak po jeden **cesarski cekin** za dve najboljši pripovedi v letošnjem „Vrtci.“

Mi z veseljem razpisujemo ti dve darili za dve najboljši povesti v obsegu vsake po pol tiskane pole. Povesti naj bodo pisane v čistem in lahko umljivem domačem jeziku, sestavljene v pravem katoliškem duhu takó, da bodo plemenitile um in srce naše dobre slovenske mladine.

Rokopisi, katere bodo presojovali trije ali štirje v ta namén izbrani možjé, naj se pošljejo „Vrtčevemu uredništvu“ **najkasneje do 1. junija 1884. l.** brez podpisanega imena, katero naj se priloži posebej v zapečatenem listu. Prisojeni darili se izplačati v dan 1. avgusta tekočega leta.

Uredništvo „Vrtčevo.“

Vsem preč. gg. naročnikom in prijateljem našega lista.

Kakor znano, začeli smo vže pred petimi leti izdajati primerne knjižice za slovensko mladino s tem namenom, da bi imeli tudi mi primerno knjižnico za mladino, kakeršno imajo Nemci in drugi izobraženi narodi. Ali to naše težavno podjetje nas je zelo varalo in dozdej izišlih knjižic se še niti toliko ni razpečalo, da bi mogli tiskarske troške poravnati. Ker započetega podjetja ne moremo več nadaljevati, prosimo najljudneje vse prijatelje slovenske mladine, naj nam pripomorejo v to, da bi izdanih knjižic vsaj toliko razprodali, da nam je možno tiskarske troške poravnati. Kdor more, naj k „Vrtčevaj“ naročnini priloži nekoliko soldov za spodaj navedene knjižice, katerim smo ceno znižali na toliko, da nam pri razprodaji vsaj materialne izgube ne bode trpeti. V našej zalogi izišle knjižice so naslednje:

Dragoljubci, — mehko vezani **25 kr.**; trdo vezani **30 kr.** za darila **40 kr.**

Peter rokodelčič, — meh. vez. **30 kr.**; trdo vezan **36 kr.**; za darila **40 kr.**

Sreča v nesreči (Svetin), — meh. vez. **35 kr.**; trdo vez. **40 kr.**; krasno vez. vsa v platnu **60 kr.**

Star vojak in njegova rejenka; gledališka igra v 2 dejanjih, — meh. vez. **12 kr.**

Za poštino je treba pri naročevanji priložiti 5 kr. več.

Pri „Vrtčevem“ uredništvu in založništvu se dobivajo **trdo vezani Vrteci** iz poprejšnjih let po naslednjej ceni:

Vrtec	od	1874.	leta	za	1	gld.	80	kr.
Vrtec	„	1875.	„	„	2	„	—	„
Vrtec	„	1876.	„	„	2	„	—	„
Vrtec	„	1877.	„	„	2	„	—	„
Vrtec	„	1878.	„	„	2	„	60	„
Vrtec	„	1879.	„	„	2	„	60	„
Vrtec	„	1880.	„	„	2	„	60	„
Vrtec	„	1881.	„	„	2	„	60	„
Vrtec	„	1882.	„	„	2	„	60	„
Vrtec	„	1883.	„	„	2	„	60	„

Kdor vzame vseh **deset letnikov** skupaj, dobôde jih po jako znižanej ceni za **15 gld.** trdo vezane; nevezane za **12 gld.**

(„Vrtci“ iz 1871., 1872. in 1873. leta se ne dobé več.)

Tatinčev Jakec.

Hudoben je bil Tatinčev Jakec! Po vsej župniji, da-si ima deset družnic, bila je znana Jakčeva zvitost in nagajivost. Ako je kak otrok domov prijel in so ga mati vprašali, kaj mu je, vselej je bil odgovor: Tatinčev Jakec me je tepel! Ako se je kak kmet pritožil, da mu je kdo bruško otresel, reklo se je: „Tatinčev Jakec je to storil in nihče drug.“ — Sploh, kder koli se je kaj slabega zgodilo, vselej je bil Tatinčev Jakec kriv. Ali doletela je tudi njega zaslužena kazen.

Bilo je to ovako: Pri sosedu so imeli násad.*) Tatinčev Jakec, ki je bil povsod, kder ga ni bilo treba, bil je tudi na násadi. Ali ni se mu dolgo ljubilo prosá vzdigovati in tresti ter jo kmalu pobere od sosedovih. Nekoliko časa je premišljal, kam bi se podal? Ko se mu je pa začelo v želodec oglašati, šel je v hišo, češ, gospodinja mu bode dala kaj ugrizniti. Ali varal se je, gospodnje ni bilo v hiši in to priliko je hotel porabiti hudobnež. Šel je hitro v kuhinjo in našel lonec, nekoliko od ognja postavljen. Kadilo se je še iz njega. Ahà! misli si Jakec, „izvestno je gospodinja pripravila dobro kosilo za óne, ki so na násadu! Zdaj jej bodem jaz jedno zagódel! Prav jej je; zakaj me pa je zadnjič tako grdó ozmérjala!“ To reksi, naglo seže z roko v veliki lonec. Ali: „O joj! joj!“ Lonec je bil poln vrelega kropa, katerega je gospodinja malo poprej od ognja postavila. Z otéklo roko mahajoč pobrisal jo je stakljivi Jakec iz hiše. Tu ga sreča gospodinja, ki ga vpraša, kaj se mu je zgodilo? Ko izvé, kakó in kaj je bilo, naloži navihanemu Jakcu še nekoliko gorkih na hrbet, da je komaj domov prikreval.

Tatinčev Jakec od silih dob ni nikoli več po loncih stikal. *Pokokrján.*

*) Násad je kôpa prosá v skednji, kder se z živino (ali pa pod nogami) omame in potlej strése, da ostane zrno na podu, slama (prosenica) pa se posuši v kozolci. Navadno pridejo sosedje pomagat „násad tresti.“

Kratkočasnica.

* Deček, ki je v šoli slišal, da je Bog vsegapričujoč in vse vidi in vé, rad bi materi nekoliko sladkorja vzel, pa se je spómnel, da je Bog pričujoč in ga vidi. Ko je premišljal, kaj bi storil, prišla mu je dobra misel na pamet ter reče: „Ljubi Bog, pojdi malo vên in počakaj zunaj, dokler te zopet ne pokličem.“ Potem pa je vzel sladkorja, češ, zdaj me ni nihče videl.

Slovestvene novice.

* Narodne Biblioteke 6. in 7. snopič v založbi J. Krajca v Novomestu, sta ravnokar prišla na svitlo. Snopič VI. obseza „Kranjsko Čbelico. Pete bukvice.“ Snopič VII. pa povest „Krvna osveta.“ Iz spisov črkeskega častnika. Prosto predelal Fr. Mirovčkov. — Cena posamičnim snopičem je 15 kr., tedaj takó nizka, da si vsak, komur je le količkaj mar našega domačega slovestva, lahko nabavi „Narodno Biblioteko,“ ki je vsega priporočila vredna.

Vsem „Vrtčevim“ naročnikom, podpornikom in prijateljem **srečno in veselo novo leto.**

„Uredništvo.“

Založilo uredništvo „Vrtčevo.“ — Natisnila Klein in Kovač (Eger) v Ljubljani.